

הפתרון למשבר העולמי הנוכחי הוא כלכלה שמאלית

אתגרי התקופה הם הזדמנות בלתי חוזרת עבור פוליטיקאים מהשמאל בעולם כולו. אם ישכילו לנסח אלטרנטיבה משכנעת למדיניות הימין, הם עשויים לזכות בכל הקופה. כדי לעשות זאת, עליהם להציע חזון פרוגרסיבי שמבוסס על קיימות וחדשנות

הרגע הנוכחי, שבו העולם כולו מתמודד עם בעיות בריאות, אנרגיה, אקלים ויוקר מחייה, מזמן הזדמנות בלתי חוזרת עבור פוליטיקאים מהשמאל לנסח אלטרנטיבה משמעותית למדיניות הכלכלית המסורתית. כדי להצליח לעשות זאת, עליהם להציע חזון נועז להשגת צמיחה בת קיימה, צמיחה שכל הקבוצות באוכלוסייה יוכלו ליהנות ממנה. בהקשר הזה, שמחתי להיווכח שיו"ר מפלגת הלייבור הבריטית, קיר סטארמר, ביטא בכנס השנתי של המפלגה בתחילת אוקטובר את שאיפתו להפוך את בריטניה ל"מעצמת צמיחה ירוקה" המסוגלת ליצור עבודות, תעשיות וטכנולוגיות חדשות. הצבתן של סוגיות ירוקות בלב חזון כלכלי-חברתי היא צעד חיוני ומנהיגי שמאל בכל העולם צריכים ללמוד מסטארמר.

החזון של הלייבור עומד בניגוד חד להכרזתה הנוראית של ראשת הממשלה הפורשת ליז טראס על חבילת חקיקה חדשה בנוסח הכושל של שנות ה-80, שעיקריה היו הקלות מס לצורך "כלכלת חלחול" (הכסף אמור לחלחל לכאורה מבעלי ההון למטה, למעמדות הנמוכים); צעדים להחלשת כוחם של העובדים (כאילו שהם לא חלשים מספיק); ו"אזורי יזמות" (הנהנים מהקלות מס). בעוד שההימור של השמרנים על יציבות פיסקלית אילץ את הממשלה לבצע פניית פרסה חדה ובסופו של יום גם להחזיר את המפתחות, הם לא אמרו במהלך הימים הסוערים הללו שום דבר בנוגע להשקעות ציבוריות – בתחומים כמו תשתיות, חדשנות וחינוך – החיוניות על מנת להניע צמיחה כלכלית.

ממזעור נזקים ליצירת ערך

אבל הטענות שלי אינן מכוונות לימין הכלכלי בבריטניה. למרבה הצער, היעדרם של קווי מדיניות ברורים ונועזים מצד הכוחות הפרוגרסיביים דווקא, הוא שסייע לימין הקיצוני באירופה להתעצם – ולא רק באיטליה, שם הוקמה לאחרונה קואליציה פוסט-פשיסטית בראשות ג'ורג'ה מלוני. בכל מקום שבו קבוצות בעלות הכנסה נמוכה סובלות – כפי שהן סובלות כעת וימשיכו לסבול – מפלגות גזעניות יוסיפו לנצל את מצוקתן ויטילו את האשמה על אחרים (כפי שעשה דונלד

טראמפ), על מנת להסיט את תשומת הלב מהמצע הכלכלי-חברתי החלש והמבולבל שלהן. וזאת בהנחה שבכלל יש להן מצע.

המדיניות הכושלת וההבטחות הכוזבות של הפוליטיקאים הפופוליסטים מייצרות כעת הזדמנות גדולה עבור מנהיגי השמאל הכלכלי. אך כדי שאלה האחרונים יצליחו לנווט את דרכם בתוך סערה כלכלית ופוליטית כה עזה, עליהם לחשוב לא רק על חלוקה מחדש של ההון, אלא גם על יצירת עושר ועל יצירת ערך. אסור להסתפק במזעור נזקי הזעזועים שמתרחשים כעת, ותו לא. הטיעונים הפרוגרסיביים נגד מדיניות צנע צריכים להתקדם מעבר לדרישה הנושנה "ליזום פרויקטים חדשים"; הם צריכים לקדם אסטרטגיות כלכליות מקיפות שיבטיחו תשתיות חזקות וסביבתיות.

המעבר לכלכלה נטולת פליטות, למשל, חייב להיתמך ביוזמות שאפתניות בתחומי התעשייה והחדשנות שישנו מקצה לקצה את הכלכלה כולה – את האופן שבו אנחנו בונים, את האופן שבו אנחנו אוכלים, את האופן שבו אנחנו נעים ממקום למקום. מהלך מהסוג הזה ייצר צמיחה משמעותית שתאפשר לממשלות לסמן כיוון ברור ולחתור אליו באמצעות השקעות גדולות, במקום להסתפק בניסיונות לנקות את הבלגן שיצרה מדיניות גרועה.

חמישה צעדים פשוטים

יש חמישה היבטים עיקריים לסדר יום כלכלי פרוגרסיבי מנצח.

ראשית, עליו להציע נראטיב חדש בשאלה מי מייצר ערך, אשר יחליף את הנראטיב הישן והכה מושרש ולפיו רק המגזר הפרטי משחק תפקיד בתהליך הזה, ואילו המדינה בסך הכל מתקנת כשלי שוק לאורך הדרך. מה שנחוץ זו השקעה מסיבית לטובת הכלל, שהמגזר הציבורי יהא הכתובת הראשונה שלה.

שנית, סדר יום פרוגרסיבי חייב לסייע ליצור הן מדינת רווחה עתירת משאבים והן מדינת חדשנות דינמית, משום שהשתיים הולכות יד ביד. ללא שירותים חברתיים, יותר מדי אנשים יישארו פגיעים, וגישתם לחינוך, לביטחון תעסוקתי ולבריאות – כולם מרכיבים חיוניים לאיכות חיים ולהשתתפות בכלכלה – תיוותר מוגבלת. וללא חדשנות, המדינה לא תוכל לייצר צמיחה כלכלית ואגב כך פתרונות לבעיות החברתיות הבוערות – בין אם מדובר במגיפה, במשבר האקלים או בקיטוב ברשתות החברתיות.

לצורך כך, הכוחות הפרוגרסיביים מוכרחים להציב את האתגרים החברתיים של ימינו בלב החזון שלהם – החל מהכנת אוכל מזין וטעים ממרכיבים בריאים לארוחות צהריים בבתי הספר וכלה בהאצת קצב החדשנות במערכות התחבורה הציבורית. בנוסף, משבר האנרגיה חייב להפוך הזדמנות להחלפת מנועי הצמיחה כך שיהיו סביבתיים ומבוססי חדשנות ירוקה בכל ענפי התעשייה, לרבות פלדה ובטון.

שלישית, נדרש ניו-דיל ירוק שידגיש את החלק של ה"דיל" לא פחות מאשר את ה"ירוק". רוצה לומר: נדרש חוזה חברתי חדש. את הסיכונים שבמעבר לכלכלה ירוקה, כמו גם את הרווחים,

צריכה המדינה לקחת על עצמה. אין זה מקרה שרווחי החברות גדלים שעה שהיקף ההשקעות שלהן (במחקר ופיתוח, ציוד, גיוס כוח אדם וכיוצא באלה) צונח. זהו ביטוי של הפיננסיאליזציה הגואה בקרב 500 החברות הגדולות בעולם בדירוג של כתב העת פורצ'ן. יותר מחמישה טריליוני דולרים הושקעו ברכישות עצמיות של מניות בעשור האחרון, ורוב הקרנות הפרטיות משקיעות את רווחיהן בחזרה בפיננסים, בביטוח או בנדל"ן.

ממשלות מחזיקות בכלים רבים שיכולים לעודד השקעות שישרתו מטרות חשובות מבחינה אסטרטגית, ושיבטיחו שרווחי עסקים יושקעו מחדש בדרכים המועילות לחברה ולסביבה: שיטות רכש דינמיות, מענקים, הלוואות ורגולציה. כך למשל, בעוד שממשלת בריטניה הלוותה לחברת "איזיג'ט" 683 מיליון דולרים בלי לחשוב פעמיים וללא כל תנאי, צרפת התנתה את ההלוואות ל"אייר פראנס" ול"רנו" בתקופת הקורונה בהתחייבות שיפחיתו את הפליטות. בארצות הברית, חוק השבבים והמדע שעבר לאחרונה ושהבטיח סובסידיות בגובה 52 מיליארד דולר ליצרניות מקומיות, כלל גם הוא תנאים שונים. ניתן לעשות עוד הרבה כדי להבטיח שהערך שמוצר ייטיב עם האנושות ועם כדור הארץ.

רביעית, נחוצים מוסדות חדשים שיקדישו את מרצם ליצירת עושר קולקטיבי. על רקע הנטייה הממארת לתכנן לטווח הקצר בלבד – טבעו השני של עולם הפיננסים – יש להשתמש בבנקים ציבוריים ובמוסדות מימון ציבוריים אחרים, לרבות קרנות עושר קהילתיות, כדי ליצור מאגר גדול יותר של עתודות הון; המימון מהן יוקצה לעסקים שיקדמו השקעות וחדשנות.

כוחות פרוגרסיביים צריכים לקדם גם את הפיכת המידע לנחלת הכלל, כדי שגם הציבור ליהנות מבעלות על המשאב הזה, החיוני כל כך לחיים במאה ה-21, ולא רק ענקיות טכנולוגיה כמו אלפאבית ומטא. ראשת עיריית ברצלונה, אדה קולאו, העניקה דוגמה מעוררת השראה לכך כאשר גייסה האקרים לשירות העירייה על מנת לשפר את השליטה של כלל הציבור בנתונים. ממשלות פרוגרסיביות מוכרחות להשקיע ביכולות הארגוניות שלהן ובכלים הטכנולוגיים שלהן ובד בבד להפוך על פיה את הנטייה לבצע מיקור-חוץ לקבלנים – פרקטיקה שאפילו בימין יש מי שסבורים שהגדישה את הסאה.

חמישית, סדר יום כלכלי פרוגרסיבי מוכרח לעורר השראה. את המדיניות הכלכלית הפרוגרסיבית חייבים ליישם במקביל לגיוס של כלל הציבור, על מנת לתווך לו את השיפור הגדול שביכולתה להביא לחיי האזרחים. דמיינו, למשל, מה היה קורה אילו היו רותמים אמנים לטובת הנושאים הללו, כפי שהממשל האמריקאי רתם אמנים במסגרת "מינהל קידום העבודות" של הנשיא פרנקלין רוזוולט בשנות השפל הגדול.

שמאלנים, תתעוררו

אם מנהיגים פרוגרסיבים ברחבי העולם לא יקדמו נראטיב חיובי לגבי העתיד, הם לא ינצחו בבחירות. אבל כדי לנצח הם צריכים, בתור התחלה, לנטוש במופגן את דפוסי המחשבה שעיצבו את המדיניות הכלכלית בעולם במשך זמן רב מדי. התוכנית של סטארמר היא צעד מבורך בכיוון

הזה. אך התחייבויות אמיצות מסוג זה צריכות להיות חלק מסדר יום רחב יותר. כפי שהשמאל האיטלקי למד – כשאנשי שמאל נלחמים נגד עצמם יותר מאשר נגד יריביהם, הם נותרים בסופו של יום מול שוקת שבורה.

עיצוב אימג': עדי רמות

מריאנה מצוקאטו, הפתרון למשבר העולמי הנוכחי הוא כלכלה שמאלית, תרגום: אביתר אורן, פורסם בתלם, 25 באוקטובר, 2022. המקור: Mariana Mazzucato, *Toward a Progressive Economic Agenda*, [Project Syndicate](#), Oct 5, 2022